

Πανελλήνιες 2020

Προτεινόμενες λύσεις

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ 17/6/2020

Διδαγμένο κείμενο

Πλάτων, Πολιτεία 518b-519a

A1. α. 1. Λάθος

«Αί μὲν τοίνυν ἄλλαι ἀρεταὶ καλούμεναι ψυχῆς κινδυνεύουσιν ἐγγύς τι εἶναι τῶν τοῦ σώματος – τῷ ὄντι γὰρ οὐκ ἐνοῦσαι πρότερον ὕστερον ἐμποιεῖσθαι ἔθεσι καὶ ἀσκήσεσιν– ἢ δὲ τοῦ φρονῆσαι παντὸς μᾶλλον θειοτέρου τινὸς τυγχάνει, ὡς ἔοικεν, οὔσα»

2. Λάθος

«ἢ δὲ τοῦ φρονῆσαι παντὸς μᾶλλον θειοτέρου τινὸς τυγχάνει, ὡς ἔοικεν, οὔσα, ὃ τὴν μὲν δύναμιν οὐδέποτε ἀπόλλυσιν, ὑπὸ δὲ τῆς περιαγωγῆς χρησίμῳ τε καὶ ὠφέλιμον καὶ ἄχρηστον αὖ καὶ βλαβερόν γίνεται»

3. Σωστό

«Τούτου τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, αὐτοῦ τέχνη ἂν εἴη, τῆς περιαγωγῆς, τίνα τρόπον ὡς ῥᾶστα τε καὶ ἀνυσιμώτατα μεταστραφήσεται»

A1. β. 1. Ο Σωκράτης, επιχειρώντας να ορίσει την έννοια της παιδείας στην αλληγορία του σπηλαίου, ξεκινά αρνητικά τη διατύπωσή του, προσδιορίζοντας αρχικά τι δεν είναι παιδεία.

Ἔτσι, καλεῖ τους συνομιλητές του (ἡμᾶς) να παραδεχτοῦν πως αν εἶναι ἀληθινά (εἰ ταῦτ' ἀληθῆ) ὅλα ὅσα ἔχει προαναφέρει, τότε πρέπει να παραδεχτοῦν και πως η παιδεία δεν εἶναι τέτοια ὅπως την ορίζουν ὅσοι την ἔχουν για ἐπάγγελμά τους (ἐπαγγελλόμενοι). Αυτοί ισχυρίζονται πως στην ψυχή δεν υπάρχει γνώση και πως αυτή ο ἄνθρωπος την αποκτά μέσα ἀπὸ τη διαδικασία της μάθησης. Ἄρα, οἱ ἴδιοι με τη διδασκαλία τους ἐμφυτεύουν (ἐντιθέναι) τη γνώση στην ψυχή των

σπουδαστήριο Κυριακίδης – Ανδρεάδης

μαθητών, σαν να βάζουν την ικανότητα της όρασης στα μάτια ενός τυφλού, ώστε να μπορεί να βλέπει με αυτά (παρομοίωση).

Στο σημείο αυτό ο Σωκράτης κάνει έναν δριμύ υπαινιγμό εναντίον των σοφιστών, οι οποίοι είχαν ως επάγγελμά τους τη μόρφωση, έναντι αδρής αμοιβής.

Άρα, η λέξη του αρχαίου κειμένου στην οποία αναφέρεται η αντωνυμία «σφείς» είναι «τινές ἐπαγγελομένοι».

2. Ο φιλόσοφος υποστηρίζει πως στην ψυχή κάθε ανθρώπου ενυπάρχουν η δυνατότητα της μάθησης και το κατάλληλο όργανο/ εργαλείο για τη μάθηση (το λογικό μέρος της ψυχής, «το λογιστικόν») καλείται, λοιπόν, η ίδια μέσω της παιδείας να την ανακαλέσει, να αφυπνιστεί για να μάθει αυτό που ήδη γνωρίζει (από την πρότερη ζωή της στον υπερουράνιο τόπο). Η αναφορική αντωνυμία «ὧ» αναφέρεται ακριβώς στη λέξη «τὸ ὄργανον».

B1. Το πρόβλημα της παιδείας και της διαμόρφωσης του μελλοντικού πολίτη κατέχει κεντρική θέση στην πολιτική φιλοσοφία του Πλάτωνα και στον διάλογο του στην *Πολιτεία*, στον οποίο προσπαθεί να θεμελιώσει τη δίκαιη πολιτεία. Προκειμένου να το πετύχει, ο Πλάτων αναζητά στον δίκαιο άνθρωπο, στην ψυχή του, την ύψιστη αρετή της δικαιοσύνης. Άρα, πρέπει να ερευνήσει πρώτα την ψυχή, να γνωρίσει τη φύση της και να βρει έναν τρόπο, ώστε να διασφαλιστεί ότι η ψυχή των πολιτών και ειδικά των ηγετών θα είναι δίκαιη. Αυτό συντελείται μέσω ορθής και συστηματικής διαπαιδαγώγησης, την οποία παρουσιάζει αναλυτικά ως το εκπαιδευτικό σύστημα ειδικά μίας «τάξης» της ιδανικής του πολιτείας, των φυλάκων, από τους οποίους επιλέγονται οι ηγέτες. Εκείνοι που κατεξοχήν ταιριάζουν για ηγέτες είναι όσοι αποκτούν μετά από μακρόχρονη εκπαίδευση την ύψιστη γνώση αυτού που πραγματικά υπάρχει, δηλαδή οι φιλόσοφοι-βασιλείς.

Ο Πλάτων χώρισε τον κόσμο στα δύο. Ένα μέρος του κόσμου είναι παροδικό, αισθητό και ψεύτικο, και ένα μέρος είναι αιώνιο, νοητό και αληθινό· και αυτά τα διαφορετικά επίπεδα τα γνωρίζουμε με διαφορετικό τρόπο. Τον νοητό κόσμο, τις Ιδέες που συγκροτούν τον δικό τους *υπερουράνιον τόπον* (Φαῖδρος 247c) και είναι

σπουδαστήριο Κυριακίδης – Ανδρεάδης

χωριστές από τα αισθητά αντικείμενα, τις γνωρίζουμε με τη νόηση, με το λογικό μέρος της ψυχής.

Ωστόσο, ο Πλάτων διαπιστώνει ότι οι άνθρωποι, οι πολλοί άνθρωποι, σκέφτονται και μιλούν χωρίς να έχουν επίγνωση αυτού του κόσμου των Ιδεών. Πώς εξηγείται αυτή η άγνοια, η *ἀπαιδευσία*; Η αλληγορία του σπηλαίου αποτελεί μια απάντηση για την τωρινή κατάσταση των πολλών αδαών και για το χρέος του ενός φιλοσόφου· και ταυτόχρονα είναι ένας συμβολισμός της σχέσης του ανθρώπου με την αλήθεια, μιας σχέσης διόλου αυτονόητης, αλλά δύσκολης έως επικίνδυνης.

Η αλληγορία ή ο μύθος του σπηλαίου είναι μια ιστορία που εξελίσσεται (αρχική παραμονή στο σπήλαιο, ατομική έξοδος, ατομική είσοδος/επιστροφή, υπονοούμενη νέα έξοδος), περιγράφονται συμβάντα και δρουν πρόσωπα (ακόμη και αν δεν εξατομικεύονται τα χαρακτηριστικά τους), ενώ ακολουθεί εκτενής ερμηνεία του μύθου από τον ίδιο τον Σωκράτη.

Η παιδεία είναι αναγκαία για την ψυχή και τον πολίτη: αφυπνίζει την ψυχή για να μάθει αυτό που ήδη γνωρίζει (από την πρότερη ζωή της στον υπερουράνιο τόπο).

Ο άνθρωπος δεν αποκτά τη γνώση ως πληροφορία που λαμβάνει χώρα έξωθεν, αλλά την ανακαλύπτει και την παράγει μέσα του. Γι' αυτό και αυτήν την έντονα βιωματική γνωστική διαδικασία την ονομάζει συμβολικά *ἀνάμνησιν* (Φαίδων 76a) Πλάτων. Με την αλληγορία λοιπόν αυτή ο Πλάτων εκφράζει την πεποίθησή του πως ο άνθρωπος διαθέτει έμφυτη την ικανότητα της νόησης και τη δυνατότητα της έγκυρης γνώσης η οποία δε θα βασίζεται στην εμπειρία και τη διδασκαλία αλλά στην χρήση της νόησής τους και τη σωστή καθοδήγηση (μαιευτική και διαλεκτική μέθοδος του Σωκράτη).

Προκειμένου, όμως, να ανακληθεί η γνώση, θα πρέπει να στραφεί η ψυχή από το «γίγνεσθαι» (ο κόσμος όπως τον αντιλαμβανόμαστε με τις αισθήσεις μας) στο «είναι» (ο κόσμος που αντιλαμβανόμαστε με τη νόηση, η ουσία των όντων) και στο φωτεινότερο «ὄν» (φανότατον τοῦ ὄντος) που είναι το Αγαθό.

Η άποψη πως η γνώση είναι ανάμνηση συνδέεται και με τη μαιευτική μέθοδο του Σωκράτη. «Είναι χαρακτηριστικό πως ο Σωκράτης στους πλατωνικούς διαλόγους δεν αποφαίνεται ο ίδιος εκ των προτέρων, δεν παραθέτει ο ίδιος εξαρχής κάποια θεωρία ή άποψη. Αντίθετα, όλη η διανοητική προσπάθεια της συζήτησης στρέφεται στο να εξαχθεί η σωκρατική άποψη από τον αντίπαλο. Πρόκειται γι' αυτό που ο ίδιος ο Σωκράτης ονόμαζε μαιευτική. Για τον Σωκράτη ο

σπουδαστήριο Κυριακίδης – Ανδρεάδης

άνθρωπος γνωρίζει την αλήθεια, την Ιδέα, και πως η προσπάθεια της φιλοσοφικής σκέψης έγκειται στο να βοηθήσει τον άνθρωπο να την ξαναθυμηθεί, να την επαναφέρει στη μνήμη του»

τὸ ὄν: Θα κατανοήσουμε καλύτερα αυτήν την ουσιαστικοποιημένη μετοχή του εἰμί, αν σκεφτούμε ότι αποδίδει την υπαρκτική σημασία του ρήματος. Το ὄν είναι το υπαρκτό. Η αναζήτηση του αληθινά υπαρκτού αποτέλεσε εξ αρχής για τη φιλοσοφία μέγα ερώτημα, το λεγόμενο οντολογικό ερώτημα: *τὸ πάλαι τε καὶ νῦν καὶ ἀεὶ ζητούμενον καὶ ἀεὶ ἀπορούμενον, τί τὸ ὄν* (Αριστοτέλης, *Μετὰ τὰ φυσικά* 1028b2-4). Αυτό που υπάρχει πραγματικά είναι μόνο οι Ιδέες, όχι τα αισθητά.

ὁ φανός, -ή, -όν: φωτεινός, λαμπρός. Η λέξη σκοτώδης, που ακολουθεί, είναι αντίθετη. Η συνηθισμένη στον Πλάτωνα αντίθεση ανάμεσα στο φως και το σκοτάδι λειτουργεί συμβολικά για την αντίθεση παιδείας – απαιδευσίας (έλλειψη παιδείας).

Άρα η κατάκτηση της γνώσης δεν προϋποθέτει την απόκτηση κάποιου νέου πράγματος, όπως ακριβώς υποστήριζαν οι σοφιστές, αλλά την ανάπτυξη μιας δύναμης που ενυπάρχει στον άνθρωπο εκ φύσεως, η οποία δεν έχει ενεργοποιηθεί λόγω των αισθήσεων (αμάθεια – πλάνη).

Για να επεξηγήσει τη θέση του χρησιμοποιεί μια παρομοίωση: όπως ένα μάτι (ὄμμα) στρέφεται μαζί με όλο το σώμα από το σκοτεινό μέρος προς το φωτισμένο, αν δεν είναι δυνατό να δει το φως διαφορετικά, έτσι και αυτό το ὄργανο μαζί με όλη την ψυχή χρειάζεται να μεταστραφεί από τον μεταβαλλόμενο κόσμο της εμπειρίας (*ἐκ τοῦ γιγνομένου*) προς την αντίθετη κατεύθυνση: να ανυψωθεί προς το αληθινά υπαρκτό (*τὸ ὄν*) και να φτάσει ως την πιο κατάφωτη βαθμίδα του ὄντος (*τὸ φανότατον*), μέχρι να αντέξει να ατενίσει (*θεωμένη*) το πολύ δυνατό φως του. Ο Σωκράτης διευκρινίζει πως το φανότατον τοῦ ὄντος είναι η Ιδέα του Αγαθού. Άρα, ο Σωκράτης ταυτίζει το αληθινά υπαρκτό με το αγαθό και ακριβέστερα με την Ιδέα του Αγαθού.

Ο κόσμος, όπως τον αντιλαμβανόμαστε με τις αισθήσεις, χαρακτηρίζεται ως γίγνεσθαι, γιατί σε αυτόν κυριαρχεί η μεταβολή, η εξέλιξη. Η έννοια του γίγνεσθαι στη φιλοσοφία αντιδιαστέλλεται προς την έννοια του εἶναι (= της ουσίας των ὄντων).

Για παράδειγμα, η ὄραση και οι άλλες αισθήσεις μού δείχνουν ότι ένα συγκεκριμένο φυτό μεγαλώνει, βγάζει φύλλα, άνθη κτλ., δηλαδή συνεχώς μεταβάλλεται, εξελίσσεται. Άρα, ο κόσμος όπως τον αντιλαμβανόμαστε με τις αισθήσεις, είναι ένα συνεχές γίγνεσθαι. Ωστόσο, παρά το γεγονός πως βλέπω ότι

σπουδαστήριο Κυριακίδης – Ανδρεάδης

το φυτό συνεχώς αλλάζει μορφή, μεταβάλλεται, εξελίσσεται, εγώ εξακολουθώ να θεωρώ πως πρόκειται για το ίδιο φυτό. Αυτό σημαίνει πως θεωρώ ότι υπάρχει κάποια βαθύτερη ουσία (το *είναι*), η οποία παραμένει σταθερή, αμετάβλητη.

Η αναζήτηση λοιπόν για το ποιο είναι το αληθινά υπαρκτό, το *είναι* ή το *γίνεσθαι*, και για το ποια είναι η φύση του αποτέλεσε και αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα ερωτήματα της φιλοσοφίας: το λεγόμενο οντολογικό ερώτημα.

Σ' αυτό το σημείο αξίζει ν' αναφερθεί ότι η θέαση του Αγαθού είναι ο απώτερος σκοπός του απελευθερωμένου δεσμώτη, δηλ. του φιλοσόφου, ο οποίος, αφού σπάσει τα δεσμά του επιδίδεται σ' έναν διαρκή και ενδελεχή αγώνα να διασχίσει τη δύσκολη ανηφορική οδό που οδηγεί στην έξοδο από το σπήλαιο και στη θέαση του Ήλιου (σπουδή στο χώρο της φιλοσοφίας) που συμβολίζει το **Αγαθόν** = Ο Πλάτωνας δεν δίνει μια σαφή ερμηνεία για αυτόν τον όρο που είναι από τους βασικότερους στο φιλοσοφικό του σύστημα παρά αρκείται σε ορισμένους υπαινιγμούς. Αγαθόν πάντως είναι α) το *είναι* και ό,τι διατηρεί το *είναι*. β) η τάξη, ο κόσμος και η ενότητα που διαπερνά και συνέχει την πολλαπλότητα. γ) ό,τι παρέχει την αλήθεια και την επιστήμη. Η έκφραση *αὐτὸ τὸ ἀγαθὸν* φαίνεται να δηλώνει την ύψιστη αρχή και την πηγή του όντος και της γνώσης. Βλ. *Πολιτεία* 508e: «Τούτο τοίνυν τὸ τὴν ἀλήθειαν παρέχον τοῖς γινωσκομένοις καὶ τῷ γινώσκοντι τὴν δύναμιν ἀποδιδὸν τὴν τοῦ ἀγαθοῦ ἰδέαν φάθι εἶναι». Από τον πλούτο των αναφορών του Πλάτωνα στην πολυσήμαντη λέξη *ἀγαθόν*, εδώ να τονιστεί μόνο ότι ο φιλόσοφος ταυτίζει το αληθινά υπαρκτό με το αγαθό, ακριβέστερα με την Ιδέα του Αγαθού.

Η λέξη παιδεία αρχικά σημαίνει αυτό που πρέπει να μάθει το παιδί. Ήδη όμως από τον 5ο αι. ως όρος της παιδαγωγικής δηλώνει τη γενική καλλιέργεια που περιλάμβανε την πνευματική καλλιέργεια, την ηθική διαπαιδαγώγηση, τη σωματική διάπλαση και υγεία και την καλλιέργεια της ευαισθησίας, που είναι προνόμιο μόνο του ανθρώπου - γι' αυτόν τον λόγο άλλωστε αποδίδεται στα λατινικά ως *humanitas*. Βάση της παιδείας είναι για τον Πλάτωνα η μουσική (λογοτεχνία, τραγούδι, καλλιέργεια της καλλιτεχνικής ευαισθησίας) και η γυμναστική (βλ. *Πολιτεία* 376e). παιδεία είναι η πορεία προς την παιδεία (*Πλάτ. Όροι* 410: *παίδευσις παιδείας παράδοσις*).

Η παιδεία είναι αυτή που βοηθά την ψυχή να στραφεί ολόκληρη από το πρόσκαιρο «γίνεσθαι», από τον κόσμο των αισθήσεων (ἐκ τοῦ γιγνομένου) προς τον κόσμο των Ιδεών (εἰς τὸ ὄν) μέχρι να είναι ικανή να θεαθεί το Αγαθό. Επομένως, αποτελεί την τέχνη για τη μεταστροφή της ψυχής (Τούτου τοίνυν, ἦν

σπουδαστήριο Κυριακίδης – Ανδρεάδης

δ' ἐγώ, αὐτοῦ τέχνη ἂν εἴη, τῆς περιαγωγῆς, τίνα τρόπον ὡς ῥᾶστά τε καὶ ἀνυσιμώτατα μεταστραφήσεται, οὐ τοῦ ἐμποιῆσαι αὐτῶ τὸ ὄρᾱν, ἀλλ' ὡς ἔχοντι μὲν αὐτό, οὐκ ὀρθῶς δὲ τετραμμένῳ οὐδὲ βλέποντι οἱ ἔδει, τοῦτο διαμηχανήσασθαι) και πιο συγκεκριμένα για το πώς αυτή (με ποιον τρόπο) μπορεί να συντελεστεί όσο πιο εύκολα και αποτελεσματικά γίνεται.

Διευκρινίζει τη θέση του, επανερχόμενος στο παράδειγμα της ὄρασης: το ζητούμενο δεν είναι εμφυτευτεί στην ψυχή η ικανότητα της ὄρασης του νοητού κόσμου (οὐ τοῦ ἐμποιῆσαι αὐτῶ τὸ ὄρᾱν), αφού την ικανότητα αυτή τη διαθέτει (ὡς ἔχοντι μὲν αὐτό). Ὅμως, δεν είναι σωστά προσανατολισμένη, αφού δεν κοιτάζει προς τα εκεί που θα ἔπρεπε να κοιτάζει (οὐκ ὀρθῶς δὲ τετραμμένῳ οὐδὲ βλέποντι οἱ ἔδει), δηλαδή προς τον νοητό κόσμο των Ἰδεών, ἀλλά είναι προσανατολισμένη προς τον αισθητό κόσμο. Ἄρα, πρέπει να επινοήσουν τη λύση σε αυτό το πρόβλημα (τοῦτο διαμηχανήσασθαι).

Χαρακτηριστική είναι η χρήση του ὄρου *περιαγωγή*: μεταστροφή. Η λέξη έχει φιλοσοφική βαρύτητα, διότι δείχνει πως η γνώση και η παιδεία, καθώς στρέφεται στον κόσμο, οφείλει να έχει πάντα καθολικό χαρακτήρα και να μην εξαντλείται σε προσέγγιση από μία επιμέρους οπτική γωνία. Στο ίδιο πλαίσιο εντάσσεται και η χρήση του δεοντολογικού ρηματικού επιθέτου *περιακτέον*, το οποίο όμως δεν προτρέπει απλώς σε μια ευρύτερη θέαση ἀλλά αποβλέπει σε μια μεταστροφή της ψυχῆς από τον κόσμο των αισθήσεων προς τον κόσμο των Ἰδεών. Πρόκειται, ὅπως και στην περίπτωση της παιδείας, για μια στροφή ὅλης της ὑπαρξης προς τον «ἥλιο», προς το ἀγαθό –για μια ἐπώδυνη πορεία. Λίγο παρακάτω (521d) ο Πλάτων θα ονομάσει την ἀνοδο της ψυχῆς προς το ὄντως Ὀν, «μεταστροφή/επιστροφή της ψυχῆς από μια νυχτερινή μέρα στην ἀληθινή μέρα» –και αυτή είναι η «ἀληθινή φιλοσοφία».

Η παιδεία, λοιπόν, είναι η τέχνη που, ἀναπροσανατολίζοντας και καθοδηγώντας τις δεδομένες γνωστικές δυνατότητες του ἀνθρώπου, προάγει την ολιστική και βαθμιαία προσέγγιση του Ἀγαθοῦ. Είναι η περιαγωγή της ψυχῆς από τα αισθητά στα νοητά, από τα πάθη στην ἀρετή, από τη φύση στις Ἰδέες· δεν είναι απλώς μάθηση ἀλλά μεταστροφή της ὅλης ὑπαρξης. Ἄλλωστε, η θέαση του Ἀγαθοῦ προϋποθέτει μια ψυχική μεταστροφή. Ο ευκολότερος (ῥᾶστά) και αποτελεσματικότερος (ἀνυσιμώτατα) τρόπος για να ἐπέλθει αυτή η μεταστροφή είναι η τέχνη της παιδείας.

σπουδαστήριο Κυριακίδης – Ανδρεάδης

B2. Στο συγκεκριμένο χωρίο του έργου ο Σωκράτης, ερμηνεύοντας την αλληγορία του σπηλαίου, διατυπώνει την αντίθεσή του προς την άποψη των σοφιστών περί παιδείας. Σύμφωνα με τους σοφιστές, οι οποίοι είχαν ως επάγγελμά τους τη μόρφωση, έναντι αμοιβής, (ο ίδιος ποτέ δεν άσκησε επαγγελματικά, ούτε με αμοιβή τη διδασκαλία) η παιδεία συνίσταται στην εμφύτευση νέων δυνάμεων μέσα στην ψυχή του ανθρώπου, εφόσον στην ψυχή του δεν υπάρχει καμία γνώση. Για παράδειγμα, ο Πρωταγόρας στον ομώνυμο πλατωνικό διάλογο παρουσιάζεται να απαντά στον Σωκράτη ότι μπορεί να διδάξει έναν νέο να αποκτήσει την ικανότητα να σκέφτεται και να αποφασίζει σωστά (εὐβουλία) για κάθε θέμα που έχει σχέση τόσο με τον ιδιωτικό βίο όσο και με τον δημόσιο. Άλλο ανάλογο παράδειγμα ήταν οι ρητοροδιδάσκαλοι. Γενικότερα, στις ελληνικές πόλεις οι γονείς, ανάλογα με τις οικονομικές δυνατότητές τους, έστελναν τους γιους τους σε δασκάλους επί πληρωμή. Έτσι, για να καλυφθούν οι νέες εκπαιδευτικές ανάγκες που δημιουργήσαν οι μεγάλες κοινωνικοπολιτικές αλλαγές στις ελληνικές πόλεις μετά τους Περσικούς Πολέμους, αναπτύχθηκε -πλάι στους παραδοσιακούς δασκάλους της γραφής και της ανάγνωσης- και μια επαγγελματική ομάδα διανοουμένων (σοφιστές) που δίδασκαν επί πληρωμή νομικά, ρητορική, πολιτική θεωρία, φιλοσοφία.

Αυτοί «οι περιοδεύοντες δάσκαλοι προσφέρουν και πουλούν τη θεωρητική τους μόρφωση, διδάσκουν τους πολίτες να μιλούν, να σκέπτονται, να κρίνουν».

«Δεν ήταν απλώς φιλόσοφοι αλλά και δάσκαλοι με μαθητές όχι μόνον εκείνους που επιθυμούσαν να ασχοληθούν ειδικά με τη φιλοσοφία. Οι σοφιστές παρουσιάζονταν ως ικανοί να διδάξουν όλα όσα μπορούσαν να είναι αναγκαία σε κάποιον που ήθελε να γίνει ολοκληρωμένος πολίτης, συνεπώς μαθητές τους ήταν όσοι ήθελαν να λάβουν μια καλή εκπαίδευση και να ξεχωρίσουν τόσο στα πολιτικά πράγματα της πόλης τους όσο και στις ιδιωτικές τους υποθέσεις. Οι σοφιστές δεν δίδασκαν μόνον φιλοσοφία, αλλά και ρητορική, πολιτική θεωρία, νομικά, μαθηματικά και άλλες επιστήμες. Και οι νεωτεριστικές απόψεις τους δεν αφορούσαν μόνον τα καθαρά φιλοσοφικά ζητήματα, αλλά επεκτείνονταν και στον τρόπο με τον οποίο προσέγγιζαν οποιαδήποτε επιστήμη και οποιοδήποτε ζήτημα».

ο Σωκράτης, όμως, θεωρεί αυτή τη διαδικασία ως μία απλή μόνο έκφανση της παιδείας, η οποία είναι μία εξωτερική διαδικασία και μη βιωματική. Ο ίδιος υποστηρίζει ακριβώς το αντίθετο, πως στην ψυχή κάθε άνθρωπου ενυπάρχουν η δυνατότητα της μάθησης και το κατάλληλο όργανο για την κατάκτησή της, γι'

σπουδαστήριο Κυριακίδης – Ανδρεάδης

αυτό και πίστευε πως δεν μεταδίδει γνώσεις, αλλά ότι βοηθά τον συνομιλητή του να τις ανακαλύψει μέσα του· γι' αυτό και αυτήν την έντονα βιωματική γνωστική διαδικασία την ονομάζει συμβολικά «ανάμνησιν».

Κατά τον Σωκράτη (και τον Πλάτωνα), η γνώση είναι ανάμνηση. Αυτό σημαίνει πως «ο άνθρωπος γνωρίζει την αλήθεια, την Ιδέα, και πως η προσπάθεια της φιλοσοφικής σκέψης έγκειται στο να βοηθήσει τον άνθρωπο να την ξαναθυμηθεί, να την επαναφέρει στη μνήμη του».

Την ιδέα αυτή έχει αναπτύξει πάλι με έναν μύθο στον διάλογο *Μένων*. Πριν από τη γέννησή μας, οπότε η ψυχή μας εισήλθε στο σώμα μας, αυτή είχε περιπλανηθεί στους ουράνιους τόπους και είχε γνωρίσει τις Ιδέες. Το γεγονός ότι εισήλθε στο σώμα μας στάθηκε η αιτία να ξεχάσει τις Ιδέες. Στη συνέχεια η λήθη αυτή παγιώθηκε και η ψυχή μας άρχισε να τροφοδοτείται από τις αισθήσεις μας με ομοιώματα των Ιδεών. Το χειρότερο όμως δεν είναι η ίδια η πλάνη μας αλλά το γεγονός ότι δεν έχουμε συνείδησή της. Επειδή έχουμε ξεχάσει τις Ιδέες, δε συνειδητοποιούμε ότι αυτά που βλέπουμε με τις αισθήσεις μας είναι απατηλές εικόνες των όντων και πιστεύουμε ότι είναι τα αληθινά υπαρκτά όντα.

Για να ενισχύσει τη θέση του (με την οποία συμφωνεί ο Γλαύκων) ότι η εμφύτευση γνώσεων έξωθεν δεν συνιστά παιδεία αλλά εκπαίδευση, χρησιμοποιεί έναν αναλογικό συλλογισμό/ παρομοίωση «οἷον τυφλοῖς ὀφθαλμοῖς ὄψιν ἐντιθέντες» και την τετραπλή επανάληψη της πρόθεσης «ἐν» φανερώνοντας έτσι την εσωτερικότητα της γνώσης και τη διάσταση στον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζουν την απόκτηση της παιδείας από τη μια οι επαγγελματίες της εκπαίδευσης («τινές ἐπαγγελομένοι») και από την άλλη ο Σωκράτης (βιωματική γνωστική διαδικασία, όχι εξωτερική, που αφυπνίζει την ψυχή για να μάθει αυτό που γνωρίζει από την προηγούμενη ζωή), ο οποίος θεωρούσε ότι μόνο η διαλεκτική μπορεί να οδηγήσει τον άνθρωπο στην ανακάλυψη αυτού που έχει μέσα του.

Όσον αφορά την αναλογία/ παρομοίωση «οἷον τυφλοῖς ὀφθαλμοῖς ὄψιν ἐντιθέντες» παρομοιάζει τη μετάδοση των γνώσεων στην ψυχή με την μετάδοση της ικανότητας της όρασης στα μάτια ενός τυφλού, (δηλ. όπως ο τυφλός δεν διαθέτει όραση και κάποιος του τη χαρίζει, έτσι και η ψυχή δεν διαθέτει γνώση και αυτοί τη βοηθούν να την αποκτήσει).

Για τον φιλόσοφο, όμως, κάτι τέτοιο δεν συνιστά αληθινή γνώση, αλλά παραπλάνηση και ψευδαίσθηση της κατοχής της. Όπως, λοιπόν, είναι αδύνατος «να βάλει» κάποιος όραση σ' έναν τυφλό, έτσι και οι αυτοαποκαλούμενοι

σπουδαστήριο Κυριακίδης – Ανδρεάδης

επαγγελματίες της εκπαίδευσης δεν μπορούν «να βάλουν» αληθινή γνώση στην ψυχή ενός ανθρώπου.

B3. 1. α (η διαφθορά των νέων) σελ. 33 φιλοσοφικός λόγος

2. γ (ήρθε σε επαφή με τον Πυθαγορισμό) σελ 35 φιλοσοφικός λόγος

3. β (από αίσθηση καθήκοντος) σελ 90 φιλοσοφικός λόγος

4. β (κατά την πρώτη δεκαετία μετά το θάνατο του Σωκράτη) σελ 35 φιλοσοφικός λόγος

5. γ (τον Πολέμαρχο) σελ 91 φιλοσοφικός λόγος

B4. α. φανόν = φάσμα

ἀνασχέσθαι = ανακωχή

περιακτέον = άξονας

τετραμμένω = ανατροπή

έντιθέντες = παρακαταθήκη

ἀπόλλυσι = απώλεια

(οι λέξεις στη στήλη Β που περισσεύουν είναι: τρυφερός, απόλυση)

B4. β. Ορισμένες φορές μια κυβέρνηση αρνείται να πραγματοποιήσει όσα επαγγελλόταν πριν από τις εκλογές (επαγγέλλομαι: υπόσχομαι)

Σκοπός της επιστημονικής έρευνας είναι η αναζήτηση και η αποκάλυψη της αλήθειας και της γνώσης και η απάντηση σε ερωτήματα με την εφαρμογή επιστημονικών μεθόδων (έπίσταμαι: γνωρίζω καλά)

B5. Παραλληλίζοντας τα δύο αποσπάσματα, από την αλληγορία του σπηλαίου του Πλάτωνα (κείμενο αναφοράς) και από τις απόψεις του κορυφαίου παιδαγωγού του 20ου αιώνα Αλέξανδρου Δελμούζου, όπως καταγράφονται από τον Ε.Π. Παπανούτσο (παράλληλο κείμενο) διαπιστώνουμε πως και τα δύο αναφέρονται στην αξία της παιδείας και τη συνεισφορά της στη βελτίωση της ζωής του ανθρώπου, ατομικά και συλλογικά. Ο Πλάτωνας αλλά και ο Δελμούζος

σπουδαστήριο Κυριακίδης – Ανδρεάδης

θεωρούν την παιδεία μία διαδικασία που λαμβάνει χώρα στην ψυχή του ανθρώπου. Για τον πρώτο, ο τελικός σκοπός της είναι να επιτρέψει στον άνθρωπο να φτάσει στο «μέγιστον μάθημα», να θεαθεί την απόλυτη αλήθεια, να αντικρίσει το Αγαθό, και να συνειδητοποιήσει τον ρόλο αυτού στον κόσμο της νόησης, αποδεσμευμένος πια από τον κόσμο της ύλης. Για τον δεύτερο, η ζωή του ανθρώπου καλυτερεύει μέσα από την καλλιέργεια της ψυχής, γίνεται πιο ηθική και πιο ελεύθερη.

Επίσης, και στα δύο κείμενα η παιδεία δεν είναι μία διαδικασία έξωθεν, αλλά μια δύναμη απελευθερωτική, μια εσωτερική βιωματική διεργασία που απαιτεί «αδιάκοπη ατομική προσπάθεια» (Δελμούζος), μέσω της περιαγωγής, δηλ. της καθολικής μεταστροφής της ψυχής προς το αληθινά υπαρκτό, αφού διαθέτει ο άνθρωπος τη δυνατότητα να μαθαίνει και το όργανο της γνώσης (Πλάτων) που οδηγεί τελικά στο φως του ήλιου, στη θέαση του Αγαθού, στη λύτρωση «λυτρώνεται ... ελεύθερο άτομο», στην απελευθέρωση, στον αληθινό κόσμο, αυτό των Ιδεών.

Τέλος, και για τους δύο διανοητές, η παιδεία μπορεί να γίνει κτήμα όλων των ανθρώπων, διότι απευθύνεται σε όλους και δεν απαιτεί τίποτα περισσότερο από τη χρήση της λογικής που αποτελεί προνόμιο όλων. Ο στόχος, λοιπόν είναι εφικτός από όλους όχι βέβαια στον ίδιο βαθμό, καθώς ο καθένας με βάση τα γνωρίσματα και τις ιδιαιτερότητές τους θα αξιοποιήσει διαφορετικά τις δυνάμεις που ενυπάρχουν μέσα του, «τα διαλεκτά και γόνιμα στοιχεία», και έτσι θα καταφέρει να αναβαθμίσει την ύπαρξή του ως νοήμονος όντος. «Στο ιδανικό αυτό μπορεί να πλησιάσει άλλος λιγότερο και άλλος περισσότερο, ανάλογα με τη δύναμή του. Και θα το πλησιάσει πάντα με τη δική του ιδιότυπη μορφή» (Δελμούζος), και παρότι η φιλοσοφική παιδεία, κατά τον Πλάτωνα, προορίζεται για τους φύλακες της ιδανικής Πολιτείας, ο καθένας καλείται μέσω της ψυχικής μεταβολής που θα βιώσει με τη βοήθεια της παιδείας να αναχθεί σε μία νοητική θεώρηση του κόσμου.

Αδίδακτο κείμενο

Γ1. Μετάφραση

Κι αν κανείς με ρωτήσει. Καλά, τι εννοείς, αν κάποιος βλάπτει την πόλη πρέπει να κάνουμε ειρήνη μαζί τους; Δε θα το έλεγα. Αλλά περισσότερο εννοώ ότι πολύ γρηγορότερα θα τους τιμωρούσαμε, αν δεν αδικούσαμε/ προκαλούσαμε καμιά αδικία. Γιατί δε θα είχαν κανένα σύμμαχο.

Γ2.

Πλεονεκτήματα Ειρήνης

1. Πολλά χρήματα εισέρρευσαν στην πόλη
«χρήματα άνενεχθέντα»
2. Η ειρήνη στη θάλασσα προκαλεί αύξηση εσόδων, τα οποία χρησιμοποιούνται απ' τους πολίτες κατά τη βούλησή τους (οικονομική ευχέρεια των πολιτών)
«ἐπεὶ δὲ εἰρήνη ... βούλονται»

Μειονεκτήματα Πολέμου

1. Τα χρήματα σε περίοδο πολέμου κατασπαταλήθηκαν (κατασπατάληση δημόσιου χρήματος)
«καταδαπανηθέντα»
2. Αύξηση εξόδων
«ἐν τῷ ... καταδαπανηθείσας»

Γ3.α. ἐκλιπούσας: ἐξέλειπες

εἰσελθούσας: εἰσήεις/ εἰσήεισθα

καταδαπανηθείσα: κατεδαπανῶ

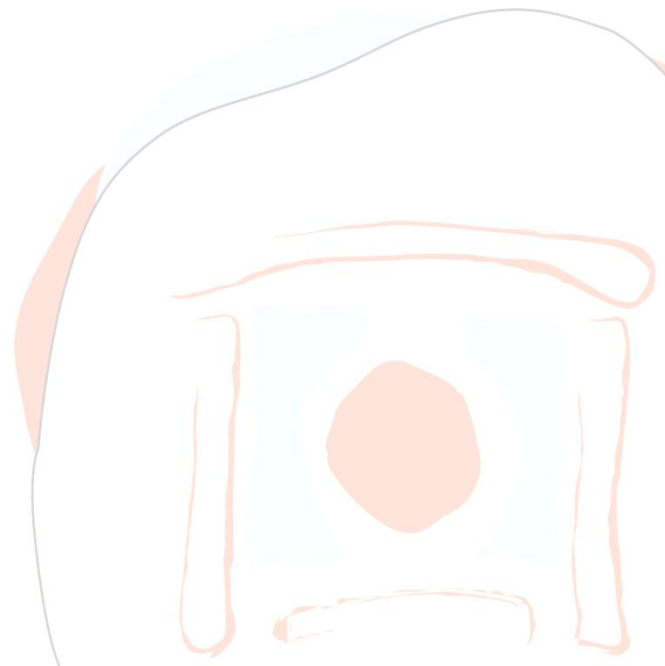
β. μάλα μάλιστα

ταχέως/ ταχύ τάχιστα

γ. τις: τισί(ν)

προσόδους: πρόσοδοι

πολίταις: πολῖτα

σπουδαστήριο Κυριακίδης – Ανδρεάδης

Γ4. α. ἡ εἰρήνην: β' ὀρος σύγκρισης, υποκείμενο στο ειδικό απαρέμφατο «εἶναι»
ετεροπροσωπία

ταῦτα: υποκείμενο στο «κριθείη», αττική σύνταξη

τῶν προσόδων: ετερόπτωτος προσδιορισμός γενική διαιρετική στο
«πολλάς»

ἄγειν: τελικό απαρέμφατο, υποκείμενο στο απρόσωπο ρήμα «χρή»

β. ἀνενεχθέντα: κατηγορηματική μετοχή που εξαρτάται από το ρήμα
«εὔρησει», αναφέρεται στο αντικείμενο του εὔρησει «χρήματα».

γ. «πῶς ἂν ἄμεινον ταῦτα κριθείη»: δευτερεύουσα ονοματική πλάγια
ερωτηματική πρόταση, λειτουργεί ως αντικείμενο στο οὐκ οἶδα.

«ὡς χρή καὶ πρὸς τοῦτον εἰρήνην ἄγειν»: δευτερεύουσα ονοματική
ειδική, αντικείμενο στο λέγεις.

επιμέλεια// Γιάννηλερ Κατερίνα

Καλαντζή Αλεξία

